

PAPER DETAILS

TITLE: ARKTİK'TE SİLAHLANMA YARISI: RUSYA VE NATO

AUTHORS: Özlem OZAN

PAGES: 417-433

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1994726>

ARKTİK’TE SİLAHLANMA YARIŞI: RUSYA VE NATO*

Armament Race in the Arctic: Russia and NATO

Özlem ÖZAN¹

ÖZET

Son yıllarda küresel iklim değişikliğinden en fazla etkilenen alanlardan biri Kuzey Kutbu olarak da bilinen Arktik Bölgesi olmuştur. İklim değişikliğinin etkisiyle Arktik Bölgesi’ndeki buzulların erimesi, erişilemeyen alanlara ulaşılmasını kolaylaştırmıştır. Böylece, Arktik Okyanusu’nun tabanındaki enerji kaynaklarına erişim kolaylaşmış ve yeni deniz yolları açılmıştır. Buzulların erimesiyle ortaya çıkan bu fırsatlar, Arktik’in jeopolitik ve jeostratejik önemini arttırmıştır. Özellikle Arktik’in ekonomik ve ticari potansiyelinin artması, kıyıdaş devletlerin Arktik üzerindeki egemenlik iddialarını güçlendirmelerine ve bu devletler arasındaki anlaşmazlıkların artmasına neden olmuştur. Arktik’teki fırsatlar üzerindeki bu mücadele ortamı, kıyıdaş devletlerin güvenlik yaklaşımlarını değiştirmelerine neden olmuştur. Arktik’te en uzun kıyı şeridinde sahip devlet olan Rusya’nın Arktik’teki hem enerji kaynaklarını hem de yeni deniz yolları üzerindeki ulusal çıkarlarını korumak amacıyla güvenlik önlemlerini arttırması, diğer kıyıdaş devletler tarafından bir tehdit olarak algılanmıştır. Bu da diğer kıyıdaş devletlerin Rusya’ya karşı NATO çatısı altında biraraya gelmelerine neden olmuştur. Bu durum Soğuk Savaş yıllarında olduğu gibi NATO’nun Rusya’nın silahlanması karşısında yeniden güçlü ve etkili bir aktör olarak bölgedeki etkinliğini arttırması ile sonuçlanmıştır. Bu bağlamda çalışmanın konusu, NATO’nun Arktik’te Rusya karşısında barışın ve istikrarın korunmasında etkili olup olmadığının incelenmesi olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda çalışmada, “NATO, Rusya’ya karşı bölgedeki varlığı ile istikrarın korunmasında ve çatışmaların önlenmesinde etkili bir aktör müdür?” sorusuna yanıt aranması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Arktik, NATO, Rusya, Silahlanma, Askerileşme.

ABSTRACT

In recent years, Arctic Region has been the one of the areas most affected by global climate change, also known as the North Pole. The melting of the glaciers in the Arctic Region with the effect of the climate change has made easier to reach inaccessible areas. Thus, access to energy resources on the Arctic Ocean floor has been facilitated and new sea routes have opened. These opportunities, which emerged with the melting of the glaciers, increased the geopolitical and geostrategic importance of the Arctic. In particular, the increase in the economic and commercial potential of the Arctic has caused the coastal states to strengthen their sovereignty claims on the Arctic Ocean and to increase the conflicts between them. The struggle over the opportunities in the Arctic caused to change of the security approach of the coastal states. Russia, which has the longest coastline in the Arctic, increased the security measures in order to protect its national interests on both natural resources and new sea routes was perceived as a threat by other coastal states. This caused to the other coastal states come together under the umbrella of NATO against Russia. This situation resulted in NATO’s increasing effectiveness in the region as a powerful and effective actor against Russian militarization as it was in the Cold War years. In this context, the subject of the study is to examine whether NATO is effective in preserving peace and stability against Russia in the Arctic. Within this framework the study will seek to answer the following question: “Is NATO an effective actor against Russia with its presence in the Arctic region in maintaining stability and preventing conflicts?”

Keywords: Arctic, NATO, Russia, Armament, Militarization.

1. ORCID: 0000-0003-1828-3654

1. Araştırma Görevlisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü, ozlem.ozan@hbv.edu.tr

Bu çalışma 25.06.2020 tarihinde AHBV Uluslararası Genç Bilim ve Sanat İnsanları Sempozyumu’nda (GEBSİS) sunulmuştur.

*ÖZAN, Ö. (2021). “Arktik’te Silahlanma Yarışı: Rusya Ve Nato”, *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 8, S. 24, s.417-433.
Makale Geliş Tarihi: 23 Ağustos 2020 Kabul Tarihi: 11 Ağustos 2021

EXTENDED ABSTRACT

Melting of glaciers with the effect of climate change has facilitated access to underground resources and paves the way for the use of new sea routes in international trade in the Arctic Region. The increasing demand on energy resources at global level in recent years has caused to increase the importance of the energy resources in the Arctic. Although the transportation on new sea routes open only in the summer season, provides a great advantage in terms of time and cost in trade between Asia and Europe. In this context, coastal states (United States of America, Canada, Russia, Norway and Denmark) have reshaped their domestic and foreign policies by including Arctic in their national security policies. However these security-oriented policies have led to the deepening of conflicts between coastal states. Thus, Arctic became a region that witnessed conflicts of national interest of coastal states. On the other hand, there are three developments in this process that led to an increase in the power struggle in the Arctic. Also, this power struggle has caused to the expansion of the measures taken by coastal states to ensure national security. Firstly, during a scientific study conducted in 2007, the Russian flag was planted on the Arctic Ocean seabed outside of the Russian continental shelf boundaries. This showed that Russia will continue to prove its claims on the Arctic Ocean. This flag is regarded as a turning point in terms of Arctic politics. Another development that changed the security approaches in the Arctic is considered to be the Ukrainian Crisis. During the Ukrainian Crisis, Russia continued to strengthen its military presence in the Arctic. Russia was subjected to various Western sanctions due to its aggressive policies in Ukraine. Both the imposed sanctions and NATO's presence in the region did not create a deterrent effect in Russia's military capacity, but rather strengthened it. The increasing tension between Russia and NATO during this period caused the parties to expand their radar coverage areas, increasing the number of nuclear submarines and ships patrolling on the sea. The latest development that changed security approaches in the Arctic is NATO's strengthening of its presence in the Arctic. Russia, which is the only non-NATO member country between the coastal states in the Arctic, NATO's Arctic policy and its mobility in the region have been a major concern for Russia. At this point, the environment of mutual distrust between the Russia and NATO has changed the dimension of security concerns with the inclusion of Arctic policies and strategies in NATO's official documents. These developments have led to increased security concerns between Russia and NATO, and increased military mobility in the Arctic. The military exercises carried out increased security concerns and misunderstandings between the parties. By increasing the number of troops in the Arctic, building new military bases and expanding the scope of its exercises, the Russia protects its national and economic interests in both energy resources and in the Northern Sea Route (NSR). NATO stands against the Russia by organizing joint military exercises with other Arctic states. As a result, the melting glaciers turn the Arctic into a potential armed conflict area where the security interests of the coastal states clash. Instead of solving sovereignty and security problems through diplomatic means, coastal states use their military forces as a deterrent threat. This situation resulted in NATO's increasing effectiveness in the region as a powerful and effective actor against Russian militarization as it was in the Cold War years. So, NATO is an effective actor in preserving peace and stability against Russia in the Arctic today.

GİRİŞ

Kuzey Kutbu ve çevresindeki buz kütleleri ile kaplı alan olarak bilinen Arktik Bölgesi, son yıllarda iklim değişikliğinin etkilerinin dünya üzerinde en fazla görüldüğü alan olarak ön plana çıkmaktadır. Buz kütlelerindeki erime ve azalma, Arktik'te bilimsel çalışmaların yapılmasını kolaylaştırmış ve sualtındaki alanlarda kapsamlı çalışmaların yapılmasına imkân vermiştir. Yapılan bu çalışmalarda dünyadaki keşfedilmemiş enerji kaynaklarının ve minerallerin bir kısmının Arktik'te bulunduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca su yüzeyindeki ve altındaki buz kütlelerinin erimesi, deniz araçlarının geçişini kolaylaştırmış ve yeni deniz yollarında taşımacılık yapılabilmesini mümkün kılmıştır. Bu fırsatlar hem bölge devletlerinin hem de bölge dışındaki devletlerin ilginin çekmiş ve Arktik'in jeopolitik ve jeostratejik önemini arttırmıştır.

Arktik'in jeopolitik ve jeostratejik öneminin artması, kıyıdaş devletlerin benzer bölgelerde hem enerji kaynakları hem de yeni deniz yolları üzerinde egemenlik iddia etmelerine neden olmuş ve aralarındaki rekabeti arttırmıştır. Bu kapsamda, kıyıdaş devletler iç ve dış politika belgelerinde Arktik'teki ulusal çıkarların korunması ve ulusal güvenliğin sağlanmasına yönelik düzenlemeler yapmış ve yeni Arktik stratejilerini belirlemişlerdir. Arktik'te güvenlik politikalarının değişmesi ise, Soğuk Savaş yıllarında olduğu gibi Arktik'teki güvenlik önlemlerinin artırılmasına, askerî üslerin kurulmasına ve nükleer silahların yeniden konumlandırılmasına neden olmuştur. Bu bağlamda, Arktik'te askerî etkinliğin artması da hem küresel hem de bölgesel düzeyde yeni bir güvenlik sorununun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle bu bölgede önemli bir nüfusunun yaşaması, ekonomik olarak bölgeden elde edilen gelirlerin fazla olması ve kıyılarından yeni deniz yollarının açılması Rusya'nın Arktik'te önceki dönemlerden daha aktif olmasına neden olmuştur (Kılıçbeyli, Sochneva ve Sochneva, 2021: 227). Arktik kıyılarında deniz taşımacılığının gelişmesi ve bu nedenle ortaya çıkan güvenlik endişeleri ile bölgede Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve NATO'nun varlığının Rusya için tehdit olması Rusya'nın askeri varlığını güçlendirmeye yönelik faaliyetlerinin artmasına neden olmuştur (Klimenko, 2019: 9).

Bu gelişmeler, Arktik Okyanusu'na kıyıdaş devletlerden ABD, Danimarka, Kanada ve Norveç'in de üyesi olduğu NATO ile NATO üyesi olmayan Rusya arasında, silahların karşılıklı olarak birbirine doğrultulduğu bir alana dönüşüp dönüşmeyeceği konusunda tartışmaların yapılmasına ve bu tartışmaların İngilizce dilinde ilgili alan yazında en çok irdelenen konular arasında yer almasına neden olmuştur (Bouléque 2019; De Buitrogo, 2019; Klimenko, 2016; Wilhelmsen ve Gjerde, 2018). Ancak son yıllarda Türkiye'deki akademik çalışmalarda da Arktik ile ilgili konulara yer verildiği ve yapılan çalışmalar ile Türkçe alan yazının da gelişmeye başladığı görülmektedir. Bu konuda Türkçe literatürde yapılan çalışmalarda daha çok Arktik'in jeopolitik önemi, hukuki statüsü, deniz yetki alanlarının paylaşımı ve ihtilaflı alanlara odaklanılmıştır (Ateş, 2017; Çalık, 2021; Dal, 2020a; Dal, 2020b; Kavas, 2019; Sancak, 2019; Singil, 2020; Vardar Tutan ve Arpalier, 2020). Aynı zamanda bazı çalışmalarda enerji kaynakları ve yeni deniz yolları gibi ortaya çıkan yeni fırsatlar çerçevesinde Rusya ve ABD'nin Arktik politikalarının karşılaştırılmasının yapıldığı ve bu fırsatlar bağlamında aralarındaki rekabetin değerlendirildiği görülmektedir (Güçlü Akpınar, 2018; Yıldız ve Çelik, 2019). Bu noktada Türkçe alan yazında yapılan çalışmalarda Arktik'te Rusya ve NATO arasındaki rekabetin ve silahlanmanın tartışılmadığı görülmekte ve bu çalışmada, bu konu ele alınarak alan yazına katkıda bulunması amaçlanmaktadır. Çalışmanın konusu ise NATO'nun Arktik'te Rusya karşısında barışın ve istikrarın korunmasında etkili olup olmadığının incelenmesi olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda çalışmada, *"NATO, Rusya'ya karşı bölgedeki varlığı ile istikrarın korunmasında ve çatışmaların önlenmesinde etkili bir aktör müdür?"* sorusuna yanıt aranacaktır. Böylece, Rusya'nın Arktik'te silahlanması karşısında NATO'nun istikrarın korunmasında ve çatışmaların önlenmesinde etkili bir aktör olduğu ifade edilecektir.

Bu kapsamda çalışmanın konusu ve ele alınan dönem bağlamında bazı sınırlandırmalar yapılmıştır. İlk olarak, çalışma zaman açısından Vladimir Putin'in Rusya'nın devlet başkanı olarak göreve

başladığı 2000 yılı ile 2020 yılları arasındaki dönem ile sınırlandırılmıştır. İkinci olarak, Arktik’e kıyıdaş olan ABD, Danimarka, Kanada ve Norveç’in kendi içlerinde Arktik Okyanusu’nda çeşitli deniz yetki alanlarında sınır uyuşmazlıklar ve hak iddiaları olmasına karşın, çalışmanın konusu kapsamında NATO üyesi oldukları için Arktik’te bir bütün olarak ele alınmıştır. Bu nedenle Rusya’nın Arktik’te silahlanma faaliyetleri karşısında ABD, Danimarka, Kanada ve Norveç NATO çatısı altında tek bir aktör olarak değerlendirilmiş ve çalışmanın konusu bu bağlamda belirlenmiştir. Son olarak, iklim değişikliğinin etkisiyle Arktik’te ortaya çıkan fırsatlar sadece bölge devletlerinin değil, bölge dışında bulunan diğer devletlerin de dikkatini çekmektedir. Özellikle bölgeye coğrafi açıdan herhangi bir sınırı olmayan Çin’in geliştirdiği Arktik politikaları ve kıyıdaş devletleri ile ilişkileri, Arktik’te yaşanan gelişmeler üzerinde de etkili olmuştur. Ancak bu çalışmada Çin’in bölge politikalarına ve silahlanma yarışına etkisi kapsam dışarısında bırakılmıştır.

Bu kapsamda çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, Arktik Bölgesi’nin hukuki statüsü, iklim değişikliğinin etkisiyle ortaya çıkan fırsatlar ve bu bölgenin jeopolitik önemi analiz edilecektir. İkinci bölümde, Arktik’in Rusya’nın ulusal çıkarları için önemi ve ulusal strateji belgelerinde Arktik politikasının nasıl şekillendiği analiz edilecektir. Son bölümde ise, Arktik’teki güvenlik yaklaşımlarının değişmesinde etkili olan faktörler incelenerek NATO’nun yapılan tatbikatlar ve geliştirilen politikalar ile Rusya’nın silahlanması karşısında istikrarın korunmasında ve çatışmaların önlenmesinde nasıl etkili olduğu ele alınacaktır.

1. Arktik Bölgesi ve İklim Değişikliğinin Etkisi ile Ortaya Çıkan Fırsatlar

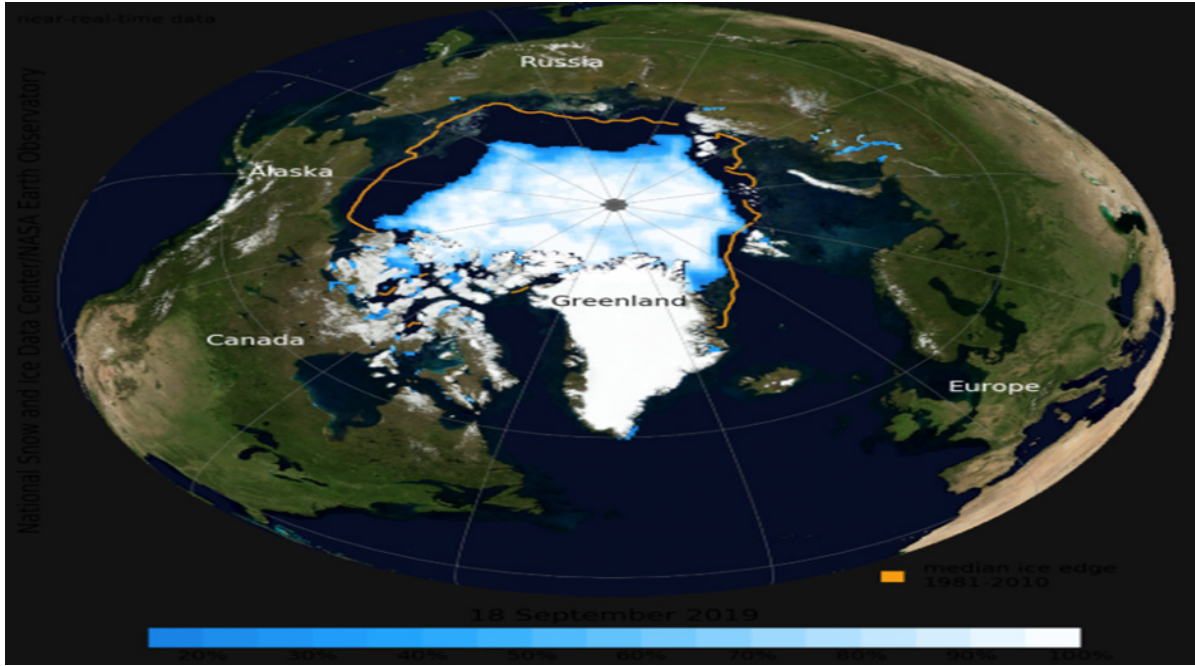
Türk Dil Kurumu sözlüğünde “Arktik” terimi “Kuzey Kutbu’yla ilgili, Kuzey Kutbu yakınında olan” olarak tanımlanmaktadır (TDK). Coğrafi olarak ise Arktik Bölgesi, 66° 33’ 44” Kuzey Enlemi’nin (Kuzey Kutup Dairesi’nin) kuzeyinde kalan alan olarak belirtilmektedir (Hund, 2014: 54). Bu kapsamda Arktik Bölgesi, Asya, Avrupa ve Kuzey Amerika kıtalarının kuzeyinde kalan Arktik Okyanusu ve çevresindeki ada ve takımadalardan oluşmaktadır (Nuttall, 2005: 117). Dünyanın en küçük okyanusu olan Arktik Okyanusu, 5,4 milyon metre kare alan kaplamaktadır (World Wild Life). Buna göre, yeryüzünün yaklaşık %6’sını kaplayan Arktik’in üçte birini ise buzullar oluşturmaktadır (Hund, 2014: 54). Bu tanımlamalar ışığında Arktik Bölgesi Rusya, Finlandiya, Norveç, İsveç, İzlanda, Danimarka, Kanada ve ABD olmak üzere sekiz ülkenin kara ve deniz alanlarını kapsamaktadır. Bu ülkelerden Arktik Okyanusu’na kıyısı olan Rusya, Norveç, Kanada, Danimarka ve ABD, Arktik Beşlisi (The Arctic Five) olarak adlandırılmaktadır (Kuersten, 2016: 390). İzlanda, İsveç ve Finlandiya’nın Arktik Okyanusu’na sınırı olmayıp Kuzey Kutup Dairesi’nin kuzeyinde kara parçaları olması nedeniyle sadece bölge devleti olarak kabul edilmektedir.

Arktik Okyanusu’ndaki iç sular, karasuları, kıta sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) gibi deniz alanlarında kıyı devletinin yetkileri ve sorumlulukları gibi konularda temel hukukî kaynak Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) olarak kabul edilmektedir. 1982 yılında imzaya açılan bu sözleşmenin yürürlüğe girdiği ilk Arktik devleti, 1996 yılında Norveç olmuş ve Norveç’i sırasıyla 1997’de Rusya, 2003’te Kanada, 2004’te Danimarka takip etmiştir (United Nations Oceans & Law of the Sea, 2020). ABD’de ise BMDHS’nin ABD’nin denizlerdeki ve okyanuslardaki ulusal güvenlik çıkarlarını korumadığı görüşü baskın olmuş ve BMDHS yürürlüğe girmemiştir (Pedrozo, 2013: 759). BMDHS’nin yürürlüğe girdiği Arktik devletleri deniz yetki alanlarında kendilerine verilen yetkileri kullanmaya ve bu alanlarda ulusal çıkarlarını korumaya başlamıştır.

XXI. yüzyılın en önemli küresel sorunlarından biri olarak kabul edilen iklim değişikliğinin etkilerinin en fazla görüldüğü alanlar buzullar ile kaplı olan Arktik Bölgesi ve Antarktika’nın çevresi olmuştur. Buzullar ile kaplı bu alanlarda mevsimlere göre buz kalınlığı ve kapladığı alan farklılık göstermektedir. Kış mevsiminin ardından Mart ayının ilk günlerinde buz kütlesi ve kapladığı alan maksimum düzeye ulaşırken; ilkbahar ve yaz mevsimlerindeki sıcaklık artışı ile Eylül ayında minimum düzeye düşmektedir (Lindsey, 2012). Örneğin, 18 Eylül 2019 tarihinde yapılan ölçümlerde elde edilen

veriler, son kırk bir yılda buz seviyesinin en düşük olduğu yıllar sıralamasında 2019'un ikinci sırada yer aldığını göstermektedir (National Snow & Ice Data Center, 2019). Bundan hareketle Arktik deniz buz miktarının gösterildiği Resim 1.1.'de turuncu çizgi ile gösterilen son kırk bir yılın buz düzeyi ortalaması ile 18 Eylül 2019 tarihinde ölçülen buz düzeyi arasındaki fark, iklim değişikliğinin Arktik Bölgesi'ni ne kadar fazla etkilediğini gözler önüne sermektedir.

Resim 1.1. 18 Eylül 2019 tarihinde Arktik minimum buzul düzeyi

National Snow & Ice Data Center. (23 Eylül 2019). Arctic Sea Ice at Minimum Extent for 2019. Erişim Adresi: <https://nsidc.org/news/newsroom/arctic-sea-ice-minimum-extent-2019#:~:text=Arctic%20sea%20ice%20likely%20reached,the%20University%20of%20Colorado%20Boulder.>

İklim değişikliği etkisiyle eriyen buzullar, bu bölgedeki canlıların yaşam alanları için büyük bir tehdit olarak değerlendirilmektedir. Ancak bir diğer yandan buzulların erimesiyle bölgenin erişilebilirliğinin artması, enerji kaynaklarına erişimi ve deniz yollarından geçişi kolaylaştırması nedeniyle önemli bir fırsat olarak görülmektedir. ABD Jeoloji Araştırmaları Merkezi (*U.S. Geological Survey, USGS*) tarafından 2008 yılında yapılan çalışmalarda, Arktik'te toplam 90 milyar varil petrol ve 1,669 trilyon kübik fit doğalgaz bulunduğuna yönelik veriler elde edilmiştir (Bird vd., 2008). Bu veriler ışığında, dünya üzerindeki keşfedilmemiş petrol rezervlerinin %13'ünün ve keşfedilmemiş doğal gaz rezervlerinin %20'sinin Arktik'te olduğu tahmin edilmektedir (Bird vd., 2008).

Bir diğer yandan daha önceleri geçişin mümkün olmadığı alanlardaki buz tabakalarının erimesi, Arktik Okyanusu üzerinde gemilerin geçişini ve deniz yolu taşımacılığı yapılmasını kolaylaştırmaktadır. Böylece diğer geleneksel deniz yolları üzerinden yapılan ulaşım ile kıyaslandığında, Amerika, Avrupa ve Asya kıtaları arasındaki ulaşım Arktik Okyanusu üzerinden daha kısa sürede ve daha az maliyet ile yapılabilmektedir (Dalaklis, Drewniak ve Schröder-Hinrichs, 2018: 135). Arktik Okyanusu üzerinde ulaşım yapılabilen ve yakın gelecekte ulaşım yapılabilecek olan Kuzey Deniz Yolu (KDY), Kuzeybatı Geçidi (KBG), Kuzeydoğu Geçidi (KDG), Transpolar Deniz Yolu (TDY) ve Arktik Köprüsü (AK) olmak üzere beş farklı deniz yolu bulunmaktadır (Guy ve Laserre, 2016: 296). Bu deniz yollarından, Rusya'nın Arktik kıyıları üzerinden Atlantik ve Pasifik Okyanusu'nu birbirine bağlayan KDY özellikle petrol ürünlerinin daha kısa sürede taşınması açısından büyük bir avantaj sağlamaktadır (Pettersen, 2016).

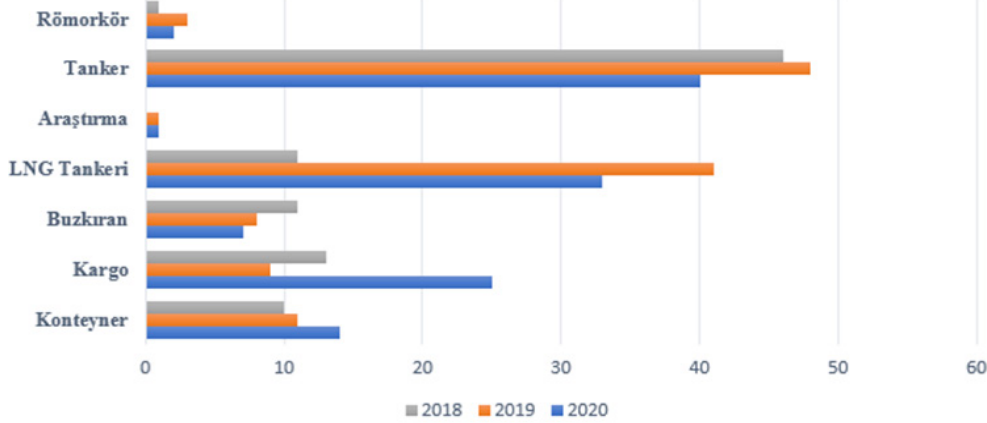
İklim değişikliğinin etkisiyle ortaya çıkan bu fırsatların, Arktik'in jeopolitik önemini arttırdığı görülmektedir. Bu fırsatlar başta Arktik Beşlisi olmak üzere diğer bölge devletlerinin de ilgisini çekmektedir. Özellikle Arktik Beşlisi, Arktik'e yönelik hedeflerine uygun olarak iç politikalarını şekillendirmektedir. Dış politikalarında ise enerji kaynakları ve deniz yolları üzerindeki yetkilerini arttırmak için sınırları dışında kalan alanlardaki hak iddialarını güçlendirmeye çalışmaktadır. Bu hak iddiaları Arktik Okyanusu'nun hukukî statüsü hakkında yapılan tartışmalara neden olmuştur. Hukukî statü tartışmalarına son vermek amacıyla Arktik Beşlisi, 2008 yılında imzaladıkları Ilulissat Deklarasyonu'nda Arktik'teki sorunların ve anlaşmazlıkların çözümünde BMDHS'ye bağlı kalacaklarını kabul etmiş ve onaylamıştır (Arctic Portal, 2008). Böylece Arktik Beşlisi, BMDHS'nin Arktik Okyanusu için yeterli ve kapsamlı bir hukukî belge olduğunu kabul etmiştir.

2. Rusya'nın Arktik Bölgesi'ndeki Ulusal Çıkarları ve Arktik Politikası

Rusya, Arktik Okyanusu boyunca sahip olduğu 24.140 kilometre (km) uzunluğundaki kıyı şeridi ile toplam kıyı şeridinin %53'ünü kaplamaktadır (The Arctic Institute, 2020). Bu verilere göre, Arktik Okyanusu'na kıyıdaş olan devletler arasında kıyı şeridinin en uzun olduğu devletin Rusya olduğu görülmektedir. Rusya'nın kıyıları doğuda Okhotsk Denizi'nden batıda ise Bering Denizi'ndeki Norveç sınırına kadar olan alanda bulunan Doğu Sibirya Denizi, Laptev Denizi, Kara Deniz ve Barents Denizi'ni kapsamaktadır (The Arctic Institute, 2020). Bu denizlerde iklim değişikliğinin etkisiyle ulaşım yapılabilmesinin kolaylaşması, Rusya'nın dünyadaki diğer okyanuslar ile doğrudan bağlantı kurmasına imkan vermektedir. Bu da Arktik Okyanusu'nun, Rusya için Atlantik ve Pasifik Okyanusu'na ulaşımı açısından da önemli olduğunu göstermektedir (Yılmaz ve Çiftçi, 2013: 11). Bu noktada Rusya'nın Arktik kıyı uzunluğunun fazla olması, iklim değişikliğinin etkisiyle ortaya çıkan fırsatlardan daha fazla yararlanabileceğini göstermektedir.

Bir diğer yandan buzullardaki erimeler, Rusya'nın kıyılarındaki zengin enerji kaynaklarını ortaya çıkarmış ve bu alanlarda taşımacılığın yapılmasını kolaylaştırmıştır. Enerji kaynaklarına erişim ve yeni deniz yollarının açılmasıyla ortaya çıkan bu fırsatlar, Rusya'nın Arktik'e yönelik ilgisini arttırmıştır. Özellikle, 2008 yılında USGS tarafından yapılan araştırmada Arktik'teki enerji kaynaklarının nerede ve ne kadar bulunduğu açıklanmasıyla Rusya, Arktik'teki enerji kaynaklarının çıkarılması ve işlenmesi ile ilgili çalışmalara başlamıştır. USGS tarafından yayımlanan raporda Arktik'te bulunan doğalgaz kaynaklarının %70'inin Batı Sibirya, Doğu Barents ve Alaska'da olduğu belirtilmiştir (Bird vd., 2008). Bu rapordan iki yıl sonra yayınlanan bir diğer raporda ise Batı Sibirya'nın, 2.2 milyon metre karelik alanda sahip olduğu 8 milyar varil petrol, 670 trilyon kübik fit doğalgaz ve 21 milyar varil sıvılaştırılmış doğalgaz (*liquefied natural gas, LNG*) ile dünyadaki en büyük havza olduğu açıklanmıştır (USGS, 2010). Ayrıca Arktik, Rusya'nın keşfedilmiş doğalgaz kaynaklarının %80'ini barındırarak, Shtokman ve Yamal gibi büyük hidrokarbon yataklarının bulunduğu kıyı gerisindeki (*onshore*) ve açık deniz (*offshore*) alanlarına da ev sahipliği yapmaktadır (Kefferpütz, 2010: 4).

Rusya, Arktik kıyılarındaki zengin enerji kaynaklarına sahip olmasına rağmen bu kaynakların çıkarılması ve işlenmesi sürecinde başta iklim koşulları olmak üzere bazı zorluklar ile karşılaşmaktadır. Rusya ve Rus enerji şirketleri, enerji kaynaklarının çıkarılması ve işlenmesi için soğuk iklim koşullarına dayanıklı araç ve gereçlere sahip olmasına rağmen özellikle açık deniz alanlarındaki sondaj faaliyetlerinde teknoloji ve uzmanlık alanlarında Batılı devletlerin ve enerji şirketlerinin gerisinde kalmıştır. Rusya'nın karşılaştığı bir diğer zorluk ise Arktik'te açık deniz alanlarındaki enerji kaynaklarının geliştirilmesinde sadece devletin yönetiminde bulunan Rosneft ve Gazprom'un çalışmasına izin veren yasal sınırlamalardır. Bu sınırlamalar özel petrol ve doğalgaz şirketlerinin yeterli teknoloji ve mali kaynaklara sahip olsalar bile bu alanlarda yatırım yapmalarına engel olmaktadır (Kefferpütz, 2010: 4-5).

Grafik 2.1. 2018, 2019 ve 2020 yılları Haziran ayında KYD'den Geçen Gemi Çeşitleri ve Sayıları

North Sea Route Information Office. (2020). NSR Shipping Traffic – Activities in June 2020. Erişim Adresi: <https://arctic-lia.com/nsr-shipping-traffic-activities-in-june-2020/>.

Arktik, zengin enerji kaynakları haricinde bu enerji kaynaklarının ve diğer ticari ürünlerin Avrupa ve Asya kıtaları arasında taşınmasında da Rusya'nın uluslararası ticaret kapasitesinin artmasını sağlayan KDY'ye de ev sahipliği yapmaktadır. Bu bağlamda, Grafik 2.1.'de 2018, 2019 ve 2020 yılları Haziran ayında KDY'den geçen gemi sayıları ve çeşitleri gösterilmiştir. Grafiğe göre, KDY'yi kullanan gemilerin büyük bir çoğunluğunu tankerlerin ve LNG tankerlerinin oluşturduğu görülmektedir. Bu verilere göre, KDY'nin daha çok enerji kaynaklarının taşınmasında tercih edildiği ortaya çıkmaktadır. KDY'yi kullanan kargo ve konteyner gemilerin sayısında özellikle 2020 yılında artış olmasına rağmen tankerler ile kıyaslandığında sayıların oldukça az olduğu görülmektedir. Bu durum KDY'nin uluslararası ticari taşımacılığa açık olması noktasında sınırlılıklarını ortaya çıkararak, KDY üzerindeki liman yapımı ve altyapı yatırımlarına önem verilmesi gerektiğini göstermiştir (Kefferpütz, 2010: 5).

Rusya, Arktik'te en uzun kıyı şeridine sahip devlet olarak hem bu alanlardaki enerji kaynaklarındaki hem de KDY'deki ulusal çıkarlarını koruyabilmek için Arktik'teki güvenliğini arttırmaya yönelik adımlar atmaya başlamıştır. 2008 yılında yapılan Rusya'nın Arktik'teki Ulusal Çıkarlarının Korunmasına İlişkin Rusya Güvenlik Konseyi toplantısında Rusya Devlet Başkanı Dmitri Medvedev, Arktik'in Rusya'nın gayri safi yurtiçi hasılasının %20'sini ve ihracatın %22'sini karşıladığını ifade etmiştir. Ayrıca Medvedev, Batı Sibirya, Timmo-Pecheskaya ve Doğu Sibirya'daki petrol ve doğal gaz üretim alanlarının Rusya'nın ulusal güvenlik ve enerji güvenliği açısından çok önemli bölgeler olduğunu vurgulamıştır (President of Russia, 2008).

Bu bilgiler ışığında, Arktik'in Rusya için sadece ekonomik açıdan değil, güvenlik açısından da önemli bir bölge olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Rusya, Arktik'teki ulusal çıkarlarını korumak ve Arktik güvenliğini sağlamak için Arktik'e yönelik politik, ekonomik ve askerî hedeflerini yeniden şekillendirmeye başlamıştır. Bu hedeflerin şekillenmesinde Rusya'nın diğer Arktik devletleri ile ilişkilerinin yanı sıra kendi iç politikasındaki gelişmelerin de etkisi olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Rusya'nın Arktik politikası 2001-2020 yılları arasında yayınlanan ulusal strateji ve politika belgeleri çerçevesinde değerlendirilecektir.

2.1. Ulusal Strateji ve Güvenlik Belgeleri Çerçevesinde Rusya'nın Arktik Politikası

Soğuk Savaş yıllarında, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) ve ABD'nin coğrafi olarak birbirlerine en yakın olduğu alanlardan biri Arktik olmuştur. İki süper güç nükleer silahlarını, denizaltı araçlarını ve balistik füzelerini Arktik'te birbirine karşı konumlandırarak ulusal güvenliklerini sağlamaya çalışmıştır. SSCB'nin ve ABD'nin Arktik'teki güvenlik yaklaşımları Arktik'in jeopolitik önemini artmasına ve bölgenin en çok silahlandırılan alanlardan biri olmasına neden olmuştur. Soğuk Savaş'ın bitmesiyle Arktik'in silahlardan arındırılmasına yönelik çalışmalar başlamış ve karşılıklı antlaşmalar imzalanmıştır. Ancak 1990'lı yıllarda hem Rusya'nın hem de ABD'nin kendi iç sorunlarına odaklanması Arktik'in arka planda kalmasına neden olmuştur (Huebert, 2019: 1-2).

Arktik, 2000 yılında Vladimir Putin'in devlet başkanı olarak göreve başlamasıyla yeniden Rusya'nın öncelikli politika başlıkları arasında yer almaya başlamıştır. Bu bağlamda Putin, 2001 yılında Denizcilik Doktrini'ni onaylayarak Rusya'nın deniz gücüne verdiği önemi göstermiştir (Parnemo, 2019: 47). Bir diğer yandan, 2001 yılında kıta sahanlığının genişletilmesine yönelik BM Kıta Sahanlığı Sınırları Komisyonu'na (KSSK) ilk başvurusunu yapması da Putin'in Rusya'nın denizlerdeki gücünü arttırmaya yönelik çalışmalara devam ettiğini göz önüne sermektedir. Bu başvuruya KSSK'nın 2002 yılında verdiği yanıtta bilimsel verilerin yeterli olmadığına ifade edilmesiyle, Rusya Arktik'teki bilimsel çalışmalarını arttırarak daha kapsamlı araştırmalar yürütmeye başlamıştır.

2008 yılında Putin'in yerine göreve gelen Medvedev'in, 18 Eylül 2008 tarihinde "*Russian Federation's Policy for the Arctic to 2020*" başlıklı politika belgesini onaylaması, Arktik politikalarına verilen önemin devam ettiğini göstermektedir. Bu belgede Rusya'nın Arktik politikası 2008-2010, 2010-2015 ve 2015-2020 olmak üzere üç döneme ayrılarak, her bir dönemin hedefleri belirlenmiştir. Buna göre, 2008-2010 yılları arasındaki ilk dönemde, Arktik'teki hak iddialarını güçlendirmek için bilimsel kanıtların toplanması, uluslararası alanda işbirliğinin geliştirilmesi ve Arktik'teki altyapı yatırımlarının arttırılması hedeflenmiştir. 2010-2015 yıllarını kapsayan ikinci dönemde, Rusya'nın Arktik sınırlarının uluslararası alanda tanınmasının sağlanması, kaynakların çıkarılması ve taşınmasının geliştirilmesi ve KDY'deki altyapı ve iletişim sistemlerinin güçlendirilmesi amaçlanmıştır. 2015-2020 yılları arasını kapsayan son dönemde ise Arktik'in Rusya'nın önde gelen kaynak üslerinden birine dönüştürülmesi planlanmıştır (Arctic Portal, 2010).

12 Mayıs 2009 tarihinde kabul edilen "*National Security Strategy of the Russian Federation to 2020*" başlıklı belgede Rusya'nın Arktik politikası ile ilgili olarak, Barents Denizi ve Arktik'teki enerji kaynaklarının önemli olduğu, bu alanlardaki savunmanın arttırılması gerektiği ve Arktik'te ulaşım, enerji, askerî alanlarda da altyapı çalışmalarının yapılacağı açıklanmıştır (Embassy of the Russian Federation in the Kingdom of Thailand, 2009). Putin, 2012 yılında yeniden devlet başkanı olduktan sonra da Rusya'nın Arktik'teki hedeflerine yönelik politikalar geliştirmeye devam etmiştir. Bu bağlamda 23 Şubat 2013 tarihinde "*The Development Strategy of the Russian Arctic and the Provision of the National security for the Period Until 2020*" başlıklı belgeyi onaylamıştır (Devyatkin, 2018). Bu belgede 2008 yılında belirlenen hedeflerin kapsamı genişletilmiş ve detaylandırılmıştır. Öncelikle Rusya'nın Arktik'teki ulusal çıkarlarının korunmasının Arktik politikaları için önemli olduğu için güvenlik odaklı politikalar yürütüleceği belirtilmiştir. Bu bağlamda, Arktik'te deniz, hava ve kara ordusunun bulunması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca buzkıran filosunun geliştirilmesi, hava alanlarının modernleşmesi ve iletişim altyapısının güçlendirilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir.

23 Şubat 2013 tarihinde onaylanan belgede Rusya'nın Arktik'teki ulusal çıkarlarını korumak için güvenlik merkezli politikalar uygulayacağı ve silahlanma faaliyetlerine önem verileceği ifade edilmiştir. Bu da Rusya'nın Soğuk Savaş yıllarında olduğu gibi Arktik'teki askeri varlığını güçlendirmeye başladığını göstermektedir. Ancak, 25 Aralık 2014 tarihinde Putin tarafından onaylanan Rusya Askeri Doktrini'nde, Arktik'teki askeri faaliyetler ile ilgili bir bilgi verilmemiş sadece Rusya'nın Arktik'teki ulusal çıkarlarının korunması gerektiği vurgulanmıştır (The Embassy of the Russian Federation to the

United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, 2014). 2015 yılının Temmuz ayında onaylanan “*Maritime Doctrine of the Russian Federation*” başlıklı denizcilik faaliyetleri ile ilgili yeni belgede, Arktik denizcilikte öncelikli alanlar arasında yer almış ve buradaki stratejiler kapsamlı bir şekilde açıklanmıştır (Russia Maritime Study Institute, 2015). Bu kapsamda Arktik’in Rusya’nın güvenliği ve KDY’nin sürdürülebilir kalkınması için önemli bir bölge olduğunun altı çizilmiştir. Ayrıca bu belge ile Arktik’teki güvenlik tehditlerin azaltılması, KDY’nin güçlendirilmesi, kıta sahanlığındaki kaynakların araştırılması için ekonomik kaynakların artırılması, nükleer buzkıran gemisi yapılması, Kuzey Filosu’nun (*Northern Fleet*) güçlendirilmesi ve bölge devletleri ile işbirliğinin artırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda Rusya, Arktik’te 16 liman, 13 hava alanı ve 10 hava savunma radar istasyonu inşa etmeye başlamıştır (Bender, 2015).

2008 yılında Medvedev tarafından onaylanan Arktik politikasına yönelik belgenin 2020 yılına kadar olan dönemi kapsamı, 2020 sonrasındaki dönem için yeni bir Arktik belgesi hazırlanmasını gerektirmiştir. 5 Mart 2020 tarihinde Putin, “*The Principles of Russian Federation State Policy in the Arctic to 2035*” başlıklı yeni Arktik stratejisini onaylamıştır (President of Russia, 2020). Bu belge Arktik’te ulusal çıkarların korunması için hazırlanmış stratejik bir planlama belgesi olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda Arktik’teki ulusal çıkarlar, Rusya’nın egemenliğini ve toprak bütünlüğünü korumak; Arktik’in barış bölgesi olarak kalmasını sağlamak; Arktik’i Rusya’nın kaynak üssü olarak geliştirmek ve KDY’yi geliştirmek olarak tanımlanmıştır.

Özetlemek gerekirse Soğuk Savaş’ın sona erdiği ilk yıllarda, Rusya daha çok kendi iç sorunlarını çözmeye odaklanmış ve Arktik Rusya’nın öncelikli politika alanları arasında yer almamıştır. Ancak 2000 yılında Putin’in devlet başkanı olmasıyla Rusya’nın hem ekonomik hem de siyasî alanda gücünü arttırdığı yeni bir dönem başlamıştır. Putin, öncelikle Rusya’nın deniz alanlarında gücünü arttırmaya önem vermiştir. Bu süreçte kabul edilen politika ve strateji belgelerinde de görüldüğü gibi Rusya, Arktik’teki ulusal çıkarlarını daha kapsamlı bir şekilde tanımlamaya başlamıştır. Kısacası, Rusya’nın Arktik politikasında enerji kaynakları ve KDY’deki ulusal çıkarları merkezinde yer almış ve bu alanların güvenliğinin Rusya’nın ulusal güvenliği ve enerji politikaları için stratejik bir öneme sahip olduğunun altı çizilmiştir.

3. Arktik’te Güvenlik Yaklaşımlarının Değişmesinde Etkili Olan Gelişmeler ve NATO’nun Arktik Politikası

Kıyıdaş devletlerinin Arktik’teki zengin enerji kaynakları ve ticarî potansiyeli oldukça yüksek olacağı tahmin edilen yeni deniz yolları üzerindeki hak iddiaları, aralarındaki anlaşmazlıkların artmasına neden olmuştur. Böylece Arktik’teki barış ortamı yerini rekabete bırakmaya başlamıştır. Kıyıdaş devletler arasındaki rekabet ise Arktik’te güvenlik algılarının değişmesine ve Arktik’in yeniden silahlandırılan bir bölge olmasına neden olmuştur. Bu süreçte yaşanan bazı gelişmeler Arktik’teki güç mücadelesinin artmasına ve ulusal güvenliğin sağlanması için alınan önlemlerin genişletilmesine yol açmıştır. Özellikle Rusya, Arktik güvenliğine yönelik politikasını yeniden şekillendirmiş, Soğuk Savaş bittikten sonra Arktik’ten kaldırılan silahları yeniden konumlandırmış ve yeni askerî üsler açmıştır (Yıldız ve Çelik, 2019). Rusya’nın Arktik’in silahlandırılmasına yönelik bu uygulamaları, diğer kıyıdaş devletler tarafından Arktik’teki barış ortamına zarar veren gelişmeler olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle diğer kıyıdaş devletler de Arktik politikalarında güvenlik odaklı stratejiler geliştirmeye ve uygulamalar yapmaya başlamıştır. Örneğin, Kanada’nın 2007 yılından itibaren düzenli olarak her yıl askerî tatbikatlar yapması, bölgede askerî unsurlarının da ön plana çıkmaya başladığını gösteren gelişmelerden biri olmuştur (Sancak, 2019: 28). Bu bağlamda Arktik’teki güvenlik yaklaşımlarının değişmesinde etkili olan gelişmelerin değerlendirilmesi gerekmektedir.

İlk olarak, 2007 yılında yapılan bir bilimsel çalışma sırasında Rusya’nın kıta sahanlığı sınırlarının dışarısında kalan bir alanda Arktik Okyanusu tabanına titanyum bir Rus bayrağının dikilmesi, Rusya’nın bu alanlarda hak iddialarını kanıtlamaya devam edeceğini ve bu konuda diğer kıyıdaş devletler ile

anlaşmanın kolay olmayacağını sinyallerini vermiştir (Matz-Lück, 2009: 236-255). Diğer kıyıda devletler bu olay karşısında eleştirilerini ifade ederken, bu durum Rusya’da devlet adamları ve medya tarafından gurur verici bir olay olarak değerlendirilmiştir (Faulconbridge, 2007). Bu olay karşısında Kanada Dışişleri Bakanı Peter Mackay yaptığı açıklamada, Rusya’nın XV. yüzyılda olduğu gibi dünyanın herhangi bir yerine bayrak dikerek orada hak iddia edemeyeceğini ifade etmiştir (Chivers, 2007). Rusya’nın uluslararası hukuka uygun olmayan bu davranışının kıta sahanlığını genişletmeye yönelik iddialarını yansıtan politik bir sembol olduğu açıkça görülmektedir (Matz-Lück, 2009: 243). Rus Siyaset Bilimci Dmitri Trenin (2010: 8), bayrak dikilmesi olayının Rusya’nın Kuzey Amerika ve Avrupa ile ilişkilerinin bozulmasına ve Batı’nın Arktik’teki devriyelerinin arttırılması, buzkıran filolarının güçlendirilmesi ve askeri varlıklarının güçlendirilmesi için harekete geçmelerine neden olduğunu ancak Rusya’nın bu davranışının yanlış anlaşıldığını iddia etmektedir.

Rusya’nın Arktik Okyanusu tabanına bayrak dikmesi olayı Arktik politikaları açısından bir dönüm noktası olarak kabul edilmekte ve “*yeni bir Soğuk Savaş*” ihtimalinin kanıtı olarak gösterilmektedir (Exner-Pirot, 2019: 2). Aynı zamanda bu dönemde Rusya’nın Arktik’teki hava devriyelerinin sayıca artması ve 2008 yılında Arktik’e yönelik hazırlanan politika belgesi, Arktik’te yayılmacı ve saldırgan politikalar izlendiğine yönelik iddiaları güçlendirmiştir (Heinien, Sergunin ve Yarovoy, 2014: 4). Bu bağlamda Rusya’nın Arktik’teki faaliyetleri, diğer Arktik devletleri ve NATO için güvenlik endişelerine neden olmuştur.

Arktik’teki güvenlik yaklaşımlarını değiştiren bir diğer gelişme ise Ukrayna Krizi olmuştur. 18 Mart 2014 tarihinde resmî olarak Kırım’ın Rusya’ya katılmasının onaylanması, Rusya ve Batı arasındaki ilişkilerin gerginleşmesine ve bu gerginliğin diğer Arktik devletleri ile ilişkileri de olumsuz yönde etkilemesine neden olmuştur (Kristensen ve Sakstrup, 2016: 14). Kırım’ın Rusya’ya katılması, Rusya ve NATO arasındaki ilişkilerin gerginleşmesine, Rus petrol ve doğalgaz endüstrisine karşı yaptırımlara, Rus enerji kaynaklarının özellikle ABD tarafından boykot edilmesine ve Arktik devletlerinin bölgesel toplantılara katılmamasına yol açmıştır (Davis, 2016; Heinien, Sergunin ve Tarovoy, 2014). Ayrıca bu dönemde Rusya, ABD ve Norveç’in katılımıyla iki yılda bir yapılan “*Northern Eagle*” deniz tatbikatının da iptal edilmesi, ekonomik ve siyasi yaptırımların bir parçası olarak görülmektedir (Pettersen, 2014). Özellikle ekonomik yaptırımların petrol fiyatlarının düşmesi ile aynı dönemde olması Rusya’nın ekonomisini de olumsuz yönde etkilemiştir (Rywwin, 2015: 98). Bu yaptırımların bir diğer olumsuz etkisi ile Rusya’nın Arktik’teki petrol ve doğalgaz çıkarılması ve işletilmesi için Batılı petrol şirketleri ile kurdukları ortaklıklarının zarar görmesi olmuştur. Bu bağlamda ABD’nin en büyük petrol şirketlerinden biri olan Exxon Mobil, Rusya’da devlet yönetimindeki şirketlerden bir olan Rosneft ile Arktik’te petrol çıkarılmasına yönelik ortaklıktan çekileceğini açıklamıştır (Crowley, 2018). Exxon Mobil’in Arktik’teki ortaklıktan çekilmesi Rusya’nın petrol sondajı için özellikle teknoloji ve bilgi kaynakları açısından yetersiz kalmasına neden olmuştur.

Arktik’teki güvenlik yaklaşımlarını değiştiren son ve en önemli gelişme ise Rusya karşısında diğer kıyıda devletlerin NATO ile işbirliklerini geliştirmesi ve NATO’nun Arktik’teki askerî varlığını güçlendirmesi olmuştur (Breitenbauch, Kristensen ve Groesmeyer, 2019: 46-47). Arktik’te NATO üyesi olmayan tek ülke olan Rusya için, NATO’nun Arktik politikası ve bölgedeki hareketliliği büyük bir endişe kaynağı olmuştur. Bu bağlamda NATO’nun hem bir uluslararası aktör olması hem de diğer Arktik devletlerinin NATO üyesi olması Rusya tarafından tehdit olarak algılanmıştır (Savaş Cazala, 2016: 174). Bu nedenle Arktik’teki Rusya ve NATO arasındaki silahlanma yarışı Arktik’te “*Yeni Soğuk Savaş*”ın başlaması olarak nitelendirilmiştir (Shea, 2019; Roberts, 2010: 957-976). Bu noktada Rusya ve NATO arasında ortaya çıkan karşılıklı güvensizlik ortamı, NATO’nun resmî belgelerinde de Arktik politikalarına ve stratejilerine yer verilmesiyle güvenlik endişelerinin boyutunu değiştirmiştir (Kulesa, 2016).

NATO’nun Arktik güvenliği hakkında 2017 yılında yayımladığı “*NATO and Security in the Arctic*” başlıklı raporda, Rusya’nın Ukrayna’nın toprak bütünlüğünü ihlal etmesinin diğer Arktik

devletleri tarafından endişe ile karşılandığı ifade edilmiştir. Arktik'teki kıyıdaş devletlerin benzer bölgelerde hak iddialarında bulunmaları, aralarındaki anlaşmazlıkların çatışmalara dönüşebileceğine yönelik endişelere neden olmuştur. Bu raporda Rusya'nın en büyük kıyıdaş devlet olarak, enerji kaynaklarının güvenliğini sağlamak için Arktik'teki askerî varlığını güçlendirmesinin diğer bölge devletleri ile çatışma riskini arttırdığının da altı çizilmiştir. Ayrıca Rusya'nın Arktik'teki askerî üslerini modernleştirme ve yeni üslerin inşa edilmesinin KDY'de yapılan taşımacılık ve ticarî faaliyetler için de güvenli bir geçiş ortamı sağlamadığı belirtilmiştir (NATO, 2017).

Sonuç olarak, Soğuk Savaş sonrası dönemde Arktik devletleri arasındaki barış ve işbirliği temelinde inşa edilen ilişkiler, Rusya'nın 2007 yılında Arktik Okyanusu tabanına Rus bayrağı dikmesi, Ukrayna Krizi'nin diğer kıyıdaş devletlerin Arktik'teki güvenlik endişelerini arttırması ve NATO'nun Arktik'teki varlığını resmî belgelere dayandırarak güçlendirmesi gibi gelişmeler nedeniyle zarar görmeye başlamıştır. Rusya ve NATO arasındaki karşılıklı güvenlik endişeleri Arktik'teki askerî hareketliliğin artmasına neden olmuştur. Yapılan tatbikatlar ise taraflar arasındaki güvenlik endişelerini ve yanlış anlaşılmalara arttırmıştır. Bu bağlamda bir sonraki bölümde, Rusya ve NATO'nun Arktik'teki askeri yapılanması ve hareketliliği son yıllarda Arktik'te yapılan tatbikatlar bağlamında tartışılacaktır.

3.1. Arktik'te Rusya ve NATO Arasındaki Silahlanma Yarışı

Son yıllarda yaşanan küresel ve bölgesel gelişmeler, hem Rusya'nın hem de NATO şemsiyesi altında diğer Arktik devletlerinin Arktik'teki ulusal çıkarlarını korumaya yönelik güvenlik önlemlerini arttırmalarına neden olmuştur. Rusya, Arktik'teki askerî sayısını arttırarak, yeni askerî üsler inşa ederek ve tatbikatlarının kapsamlarını genişleterek hem enerji kaynaklarını hem de KDY'deki ulusal ve ekonomik çıkarlarını korumaktadır. NATO ise diğer Arktik devletleri ile ortak askerî tatbikatlar düzenleyerek, Rusya'nın karşısında durmaktadır. Bu nedenle Rusya, Kremlin'den baktığında Arktik'te Rusya sınırları dışında kalan her yeri NATO olarak görmektedir. Bu bakış açısı da Rusya'nın NATO'nun Arktik'teki her tatbikatında kendisini "*kuşatılmış bir kale*" olarak görmesine ve hemen tepki vermesi gerektiğine yönelik yanlış bir algıya yol açmaktadır. Bu durum NATO'nun tatbikatlarını takiben Rusya'nın Arktik'teki askerî etkinliğini arttırmasına neden olmaktadır (Bouléque: 2019: 24).

Rusya ve NATO'nun karşılıklı olarak yürüttükleri tatbikatlar haricinde Arktik'teki askerî güçlerini göstermesi açısından sahip oldukları askerî araçların da değerlendirilmesi gerekmektedir. Tablo 3.1.'de Rusya, NATO ve ABD'nin Arktik'teki deniz ve hava gücünü gösteren araçlar ve sayıları verilmiştir. Bu bağlamda Rusya ve ABD karşılaştırıldığında bazı araçlarda Rusya'nın bazılarında ise ABD'nin üstünlüğü göze çarpmaktadır. Bir diğer yandan bu araçlar Rusya ve NATO'nun Arktik'te hedefleri ve güvenlik yaklaşımları çerçevesinde değerlendirildiğinde balistik füze taşıyan denizaltı sayısının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ayrıca NATO'nun Rusya'dan sayısal olarak oldukça üstün araçlara sahip olması açısından bir değerlendirme yapıldığında, bölgedeki güvenlik ve barış ortamını tehdit eden Rusya karşısında NATO'nun güçlü bir aktör olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 3.1. 2010’lu yıllarda Rusya ve NATO’nun Arktik’teki askeri gücü

	Rusya	NATO	ABD
Denizaltı	30	85	33
Balistik Füze Taşıyan Denizaltı	7	8	6
Devamlı Devriye Gezen Balistik Füze Taşıyan Denizaltı	1-2	-	6-8
Uçak Gemisi	1	-	39
Büyük Gemi	17	6	4
Yardımcı Gemi	33	100	49
Uçak	100	-	14
Helikopter	40	200	360

Konyshev, V. ve Sergunin, A. (2014). Is Russia a revisionist military power in the Arctic?. Defense & Security Analysis, 30(4), 323-335.

2014 yılında Kırım Rusya’ya katıldıktan sonra hem Rusya hem de diğer Arktik devletleri ve NATO’nun Arktik’teki askerî tatbikatlarının kapasitesini ve sıklığını arttırmıştır (Byers, 2017: 385). Örneğin, 25 Mayıs-5 Haziran 2015 tarihleri arasında yapılan “*the Arctic Challenge*” tatbikatına hem NATO üyesi olan ülkeler hem İsveç ve Finlandiya gibi NATO üyesi olmayan ülkeler de katılmıştır (O’Dwyer, 2015). Buna karşılık Rusya, Kola Yarımadasındaki Arktik Tugayı da dahil olmak üzere 12.000 asker ve 250 uçağı Kuzey ve Batı üslerine doğru harekete geçirmiştir (O’Dwyer, 2015). Burada da görüldüğü gibi Rusya, NATO tehdidine karşı her zaman hazırlık olduğunu göstererek Arktik’teki ulusal çıkarlarını korumaya çalışmaktadır. Rusya’nın 2018 yılında düzenlediği “*VOSTOK 2018*” tatbikatı da bu kapsamda yapılmıştır. 17 Eylül 2018 tarihinde tamamlanan yaklaşık üç ay süren ve kullanılan askerî kapasite nedeniyle Rusya’nın son yıllarda gerçekleştirdiği en büyük tatbikat olan VOSTOK 2018 tatbikatında 300.000 askerî personel, 1000 hava aracı, 80 gemi ve diğer askerî araçlar kullanılmıştır (Johnson, 2018). Rusya’nın bu tatbikatı ile ilgili olarak NATO Sözcüsü Dylan White, her ülkenin tatbikat yapma hakkının bulunduğunu ancak önemli olanın tatbikatın şeffaf ve öngörülebilir bir şekilde yapılması gerektiği olduğunu vurgulamış ve VOSTOK 2018’in Rusya’nın savunma bütçesini arttırdığının önemli bir göstergesi olduğunu dile getirmiştir (Woody, 2018). Ayrıca Vostok tatbikatı, gereken koşullarda Rusya’nın askeri araçlarını Arktik’in yakınlarına konuşlandırabileceğini de göstermiştir (Kavas, 2019: 32).

NATO, VOSTOK 2018 tatbikatının ardından 25 Ekim- 7 Kasım 2018 tarihleri arasında Soğuk Savaş’tan sonraki dönemde NATO’nun en büyük tatbikatı olan “*Trident Juncture 2018*” tatbikatını yapmıştır. Norveç ve İzlanda arasında yer alan bir bölgede yapılan bu tatbikata 50.000 asker, 65 gemi, 250 hava ve 10.000 kara taşıtı katılmıştır. Harekatta zorlu iklim koşullarında askerî yeteneklerin geliştirilmesi, yeni teknolojik araçların denenmesi ve herhangi bir tehdide karşı hazırlıklı olunması amaçlanmıştır (NATO, 2018).

NATO'nun Arktik'te düzenlediği son tatbikat "*NATO Cold Response 2020*" tatbikatı olmuştur. Tatbikata ABD, Birleşik Krallık, Fransa, Hollanda, Belçika, Almanya, Danimarka, Norveç, Finlandiya ve İsveç'in aralarında bulunduğu on ülkeden 15.000 üzerinde askerin, 20 deniz taşıtının, 100 üzerinde diğer taşıtların ve 50 hava aracının katılacağı açıklanmıştır. Bu tatbikat ile soğuk iklim koşullarında savaş deneyimi kazanılması amaçlanmıştır. Yapılan bu hazırlıklar çerçevesinde tatbikatın Norveç'in kuzey bölgelerinde ve 2-18 Mart 2020 tarihleri arasında yürütülmesi planlanmıştır (Norwegian Armed Forces, 2020). Ancak 11 Mart 2020 tarihinde yapılan açıklamada tatbikatın koronavirüs salgını nedeniyle iptal edildiği ilan edilmiştir (Snow ve Corell, 2020).

Koronavirüs salgını nedeniyle tamamlanamayan NATO Cold Response 2020 tatbikatı hakkında açıklama yapan Tatbikat Sözcüsü Albay Ivar Moen, bu tatbikata katılan kuvvet sayıları ve malzeme miktarının Arktik'teki istikrarın korunmasına katkıda bulunmak için şeffaf bir şekilde açıklandığını vurgulamıştır. Rusya'nın tatbikata karşı vereceği tepki hakkında da değerlendirmelerde bulunan Moen, Rusya'nın tatbikatı uluslararası hava sahasından ve uluslararası sulardan izleyebileceğini ifade etmiştir. Araştırmacı Julie Wilhelmsen ise Rusya'nın son beş altı yıldır Kuzey'de yaşanan gelişmelere çok önem verdiğini belirterek, Rusya açısından NATO'nun bölgedeki tatbikatlarının tehdit olarak algılandığını ve Batı'nın kendilerini çevrelediğini düşünmelerine neden olduğunu vurgulamıştır (Danilov, 2020).

SONUÇ

İklim değişikliğinin etkisiyle buzullardaki erimelerin ortaya çıkardığı fırsatlar, kıyıdaş devletlerin Arktik'teki ulusal çıkarlarını korumaya yönelik güvenlik politikalarını yeniden şekillendirmelerine neden olmuştur. Özellikle, en uzun kıyı şeridine sahip devlet olarak Rusya'nın Arktik'teki askerî faaliyetleri diğer kıyıdaş devletlerin ulusal çıkarlarını tehdit eden bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Bu durum Arktik'in hem Rusya tarafından hem de diğer dört kıyıdaş devletin üye olduğu NATO tarafından bir güvenlik meselesi olarak algılanmıştır. Bu bağlamda, Rusya ve NATO arasındaki güvenlik önlemleri birbirlerine tepki olarak genişletilmiş ve arttırılmıştır. Bu dönemde özellikle Rusya'nın Arktik Okyanusu'na bayrak dikmesi olayı ve Ukrayna Krizi'ndeki tutumu diğer kıyıdaş devletlerin güvenlik endişelerini arttırmış ve NATO'nun Arktik'te daha aktif bir rol oynamasına neden olmuştur. Rusya da tıpkı NATO'nun kendisini tehdit olarak algıladığı gibi, NATO'nun Arktik'teki varlığını tehdit olarak algılamıştır. Bu durum Rusya ve NATO'nun Arktik'teki askerî kapasitelerini geliştirebilmek için daha fazla tatbikat yaparak olası bir saldırıya karşı hazırlıklı olmak için savunma stratejilerini geliştirmelerine daha fazla önem vermelerine neden olmuştur.

Sonuç olarak eriyen buzulların Arktik'i, kıyıdaş devletlerin güvenlik çıkarlarının çatıştığı potansiyel bir çatışma alanına dönüştürdüğü görülmektedir. Kıyıdaş devletler, aralarındaki sınır sorunlarını ve güvenlik meselelerini diplomatik yollar ile çözmek yerine askerî güçlerini caydırıcı bir tehdit unsuru olarak kullanmaktadır. Ancak bu durum günümüzde caydırıcı bir tehdit unsuru olsa da Arktik'te silahlanma yarışına neden olmaktadır. Günümüzde herhangi bir şekilde sıcak çatışma yaşanmamış olsa da iklim değişikliğinin etkisiyle her geçen yıl buzul kütlelerindeki azalmanın getirdiği fırsatlar, yakın gelecekte Arktik'in sıcak çatışmalara sahne olması ihtimalini arttırmaktadır. Bu bilgiler ışığında, Rusya'nın silahlanma faaliyetlerine karşısında bölgedeki varlığı ile Arktik'teki istikrarın korunmasında ve çatışmaların önlenmesinde NATO'nun etkili bir aktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak her çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da mecburi olarak çalışmaya dahil edilmemiş bazı noktalar bulunmaktadır. Bu eksikliklerden ilki ABD, Kanada, Norveç ve Danimarka'nın NATO çatısı altından bir bütün olarak analiz edilmesidir. Gelecek çalışmalarda bu ülkelerin Arktik'teki güvenlik ve silahlanma politikalarının birbirinden bağımsız olarak değerlendirilmesiyle bu alandaki eksikliğin giderilmesi mümkündür.

Yazarların katkı düzeyleri: Birinci Yazar %100

Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

- ARCTIC PORTAL. (2008). *The Ilulissat Declaration*. Erişim Adresi: <https://arcticportal.org/images/stories/pdf/Ilulissat-declaration.pdf>.
- ARCTIC PORTAL. (2010). *Russian Federation's Policy for the Arctic to 2020*. Erişim Adresi: https://icr.arcticportal.org/index.php?option=com_content&view=article&id=1791%3.
- ATEŞ, A. (2017). Arktika Bölgesi'nin Enerji Kaynakları ve ABD'nin Arktika Politikası". İçinde Harun Gümrükçü vd. (Ed.), *Küresel Bakışla Kutup Çağı-3*, (ss. 60-85). Ankara: Efil Yayınevi.
- BENDER, J. (14 Ocak 2015). Russia Is Reinforcing 3 Crucial Geopolitical Frontlines. *Business Insider*. Erişim Adresi: <https://www.businessinsider.com.au/russia-reinforcing-geopolitical-frontlines-2015-1#:~:text=Russian%20President%20Vladimir%20Putin%20signed,for%20the%20country%20on%20Dec.&text=The%20new%20doctrine%2C%20beyond%20explicitly,part%20of%20its%20existential%20security>.
- BIRD, K. J. ve diğerleri. (2008). Circum-Arctic Resource Appraisal: Estimates of Undiscovered Oil and Gas North of the Arctic Circle. *USGS*. Erişim Adresi: <https://pubs.usgs.gov/fs/2008/3049/fs2008-3049.pdf>.
- BOULÉGUE, M. (2019). Russia's Military Poture in the Arctic: Managing Hard Power in a "Low Tension" Environment. *Chatham House*. Erişim Adresi: <https://www.chathamhouse.org/publication/russia-s-military-posture-arctic-managing-hard-power-low-tension-environment>.
- BREITENBAUCH, H., KRISTENSEN, K. S. ve GROESMEYER, J. (28 Kasım 2019). Military and Environmental Challenges in the Arctic. *Carnegie Europe*. Erişim Adresi: <https://carnegieeurope.eu/2019/11/28/military-and-environmental-challenges-in-arctic-pub-80424>.
- BYERS, M. (2017). Crises and International Cooperation: An Arctic Case Study. *International Relations*, 31(4), 375-402.
- CHIVERS, C. J. (3 Ağustos 2007). Russians Plant Flag on the Arctic Seabed. *The New York Times*. Erişim Adresi: <https://www.nytimes.com/2007/08/03/world/europe/03arctic.html>.
- CROWLEY, K. (1 Mart 2018). Exxon to Quit Russian Oil Ventures Frozen by U.S. Sanctions. *Bloomberg*. Erişim Adresi: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-02-28/exxon-quitting-russian-oil-ventures-frozen-by-u-s-eu-sanctions>.
- ÇALIK, A. G. (2021). Arktik Bölgesi'nde Yaşanan Güncel Sorunlar ve İkili Anlaşmazlıklar. *International Journal of Politics and Security*, 3(1), 99-128.
- DAL, A. (2020a). Jeoekonominin Yükselişi: Enerji Kaynakları Bağlamında Arktika ve Doğu Akdeniz Bölgelerinin Analizi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (65), 66-84.
- DAL, A. (2020b). Kuzeydeki Asırlık Çatışma: Arktik Bölgesi'ndeki Çıkarlar Algılaması ve Egemenlik Tartışmaları Üzerine Bir Değerlendirme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 30(2). 287-304.
- DALAKLIS, D., DREWNIK, M.L. ve SCHRÖDER-HINRICHS, J. (2018). Shipping Operations Support in the "High North": Examining Availability of Icebreakers Along the Northern Sea Route. *WMU J Marit Affairs*, 17, 129-147. <https://doi.org/10.1007/s13437-018-0142-7>.
- DANILOV, P. B. (10 Mart 2020). Cold Response 2020 Exercise is On. *High North News*. Erişim Adresi: <https://www.highnorthnews.com/en/cold-response-2020-exercise>.
- DAVIS, C. M. (2016). The Ukraine Conflict, Economic-Military Power Balances and Economic Sanctions. *Post-Communist Economies*, 28(2). 167-198.
- DE BUITROGO, S. R. (2019). Risk Representation and Confrontational Actors in the Arctic. *Journal of Strategic Security*, 12 (3), 13-36. <https://doi.org/10.5038/1944-0472.12.3.1739>.
- DEVYATKIN, P. (2018). Russia's Arctic Strategy: Military and Security (Part II). *The Arctic Institute*. Erişim Adresi: <https://www.thearcticinstitute.org/russias-arctic-military-and-security-part-two/>.
- EMBASSY OF THE RUSSIAN FEDERATION IN THE KINGDOM OF THAILAND. (2009). *National Security Strategy of the Russian Federation to 2020*. Erişim Adresi: <http://thailand.mid.ru/en/national-security-strategy-of-the-russian-federation#:~:text=The%20national%20security%20strategy%20of,term%20development%20of%20the%20state>.

- EXNER-PIROT, H. (2019). Between militarization and disarmament: Constructing peace in the Arctic. *Arctic Year Book*. Erişim Adresi: https://arcticyearbook.com/images/yearbook/2019/Briefing-Notes/1_AY2019_COM_ExnerPirotdf.
- FAULCONBRIDE, G. (2 Ağustos 2007). Russian sub plants flag under North Pole. *Reuters*. Erişim Adresi: [https://www.reuters.com/article/idINIndia-28784420070802#:~:text=MOSCOW%20\(Reuters\)%20%2D%20Russian%20explorers,energy%20riches%20of%20the%20Arctic](https://www.reuters.com/article/idINIndia-28784420070802#:~:text=MOSCOW%20(Reuters)%20%2D%20Russian%20explorers,energy%20riches%20of%20the%20Arctic).
- GUY, E. ve LASSERRE, F. (2016). Commercial Shipping in the Arctic: New Perspectives, Challenges and Regulations. *Polar Record*, 1(3), 1-11.
- GÜÇLÜ AKPINAR, B. (2018). Uluslararası Hukuk Çerçevesinden Arktik Güvenliği Politikalarının Analizi: Rusya ve ABD Örneği. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 16(2), 83-118.
- HEINIEN, L., SERGUNIN, A. ve YAROVVOY, G. (2014). Russian Strategies in the Arctic: Avoiding A New Cold War. *Valdai Discussion Club Grantees Report*. Erişim Adresi: https://arcticyearbook.com/images/yearbook/2019/Briefing-Notes/1_AY2019_COM_ExnerPirotdf.
- HUEBERT, R. (2019). A New Cold War in the Arctic?! The old one never ended!. *Arctic Year Book 2019*. Erişim Adresi: https://arcticyearbook.com/images/yearbook/2019/Briefing-Notes/2_AY2019_COM_Huebert.pdf.
- HUND, A. J. (2014). Arctic, Definitions of. İçinde A. J. Hund (Ed.), *Antarctica and the Arctic Circle: A Geographic Encyclopedia of the Earth's Polar Regions* (ss. 54-55). California: ABC-CLIO.
- JOHNSON, D. (20 Aralık 2018). VOSTOK 2018: Ten Years of Russian Strategic Exercises and Warfare Preparation. *NATO Review*. Erişim Adresi: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2018/12/20/vostok-2018-ten-years-of-russian-strategic-exercises-and-warfare-preparation/index.html>.
- KAVAS, A. Y. (2019). Soğuk Savaş Sonrası Arktika Bölgesi Jeopolitiği ve Bölgesel İş Birliği Potansiyeli. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 2019 Özel Sayısı, 25-44.
- KEFFERPÜTZ, R. (2010). On Thin Ice? (Mis)interpreting Russian Policy in the High North. *CEPS Policy Brief*, (405), 1-10. Erişim Adresi: <https://www.ceps.eu/wp-content/uploads/2013/02/PB205%20Keffertputz%20on%20Russia%20Arctic%20e-version.pdf>.
- KILIÇBEYLİ, E. H., SOCHNEVA, I. ve SOCHNEVA, O. (2021). Russia's Arctic Policy: Economic Development, Regional Priorities and Territorial Sea. *International Journal of Politics and Security*, 3(1), 218- 243.
- KLIMENKO, E. (2016). Russia's Arctic Security Policy: Still Quiet in the High North, *Stocholm International Peace Research Institute*, (45), 29-33. Erişim Adresi: <https://www.sipri.org/publications/2016/sipri-policy-papers/russias-arctic-security-policy-still-quiet-high-north>.
- KLIMENKO, E. (2019). The Geopolitics of a Changing Arctic. *SIPRI Background Paper*. Erişim Adresi: https://www.sipri.org/sites/default/files/2019-12/sipribp1912_geopolitics_in_the_arctic.pdf.
- KONYSHEV, V. ve SERGUNIN, A. (2014). Is Russia a revisionist military power in the Arctic?. *Defense & Security Analysis*, 30(4), 323-335.
- KRISTENSEN, K. S. ve SAKSTRUP, C. (2016). Russian Policy in the Arctic After the Ukraine Crisis. *Centre for Military Studies University of Copenhagen*. Erişim Adresi: https://cms.polsci.ku.dk/english/publications/russian-policy-in-the-arctic/Russian_Policy_in_the_Arctic_after_the_Ukraine_Crisis.pdf.
- KUERSTEN, A. (2016). The Arctic Five Versus the Arctic Council. *Arctic Year Book 2016*. Erişim Adresi: <https://arcticyearbook.com/arctic-yearbook/2016/2016-briefing-notes/205-the-arctic-five-versus-the-arctic-council>.
- KULESA, L. (2016). Towards a New Equilibrium: Minimising the Risks of NATO and Russia's New Military Postures. *European Leadership Network*. Erişim Adresi: https://www.jstor.org/stable/resrep06727?seq=1#metadata_info_tab_contents.
- LINDSEY, R. (2012). Arctic Sea Ice: 2012 Record Low Was 18% Smaller Than Previous Record, Nearly 50 Percent Below Average. *NOAA*. Erişim Adresi: <https://www.climate.gov/news-features/featured-images/arctic-sea-ice-2012-record-low-was-18-smaller-previous-record-nearly>.
- MATZ-LÜCK, N. (2009). Planting the Flag in Arctic Waters: Russia's Claim to the North Pole. *Göttingen Journal of International Law*, 1(2), 235-255.
- NATIONAL SNOW & ICE DATA CENTER. *Arctic Sea Ice at Minimum Extent for 2019*. Erişim Adresi: <https://nsidc.org/newsroom/arctic-sea-ice-minimum-extent-2019#:~:text=Arctic%20sea%20ice%20likely%20reached,the%20University%20of%20Colorado%20Boulder>.
- NATO. (2017). NATO and Security in the Arctic. *NATO Parliamentary Assembly Political Committee Report*. Erişim Adresi: <https://www.nato-pa.int/download-file?filename=sites/default/files/2017-11/2017%20-%202017%20PCTR%2017%20E%20rev.1%20fin%20-%20NATO%20AND%20SECURITY%20IN%20THE%20ARCTIC.pdf>.
- NATO. (2018). Trident Juncture 2018. Erişim Adresi: <https://www.nato.int/cps/en/natohq/157833.htm>.
- NORTH SEA ROUTE INFORMATION OFFICE. (2020). *NSR Shipping Traffic – Activities in June 2020*. Erişim Adresi: <https://arcticlio.com/nsr-shipping-traffic-activities-in-june-2020/>.
- NORWEGIAN ARMED FORCES. (2020). Facts About Exercise Cold Response 2020. Erişim Adresi: <https://www.evenes.kommune.no/selvetjening/dokumentarkiv/informasjon/1249-fakta-cold-response-eng/file.html>.

- NUTTALL, M. (2005). Arctic Definitions and Boundaries. İçinde M. Nuttal (Ed.), *Encyclopedia of Arctic* (ss. 117-121). New York ve Londra: Routledge.
- O'DWYER, G. (31 Mayıs 2015). Tensions High as Russia Responds to Exercise. *Defense News*. Erişim Adresi: <https://www.defensenews.com/global/europe/2015/05/31/tensions-high-as-russia-responds-to-exercise/>.
- PARNEMO, L. K. (2019). Russia's Naval Development — Grand Ambitions and Tactical Pragmatism, *The Journal of Slavic Military Studies*, 32(1), 41-69.
- PEDROZO, P. P. (2013). Arctic Climate Change and U.S. Accession to the United Nations Convention on the Law of the Sea. *International Law Journal*, 89, 757-775. Erişim Adresi: <https://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1021&context=ils>.
- PETTERSEN, T. (15 Ekim 2016). Cargo record on Northern Sea Route. *Barents Observer*. Erişim adresi: <https://barentsobserver.com/en/business/cargo-record-northern-sea-route-15-10>.
- PETTERSEN, T. (5 Mart 2014). USA Cancels Joint Exercises with Russia. *Barents Observer*. Erişim Adresi: <https://barentsobserver.com/en/security/2014/03/usa-cancels-joint-exercises-russia-05-03>.
- PRESIDENT OF RUSSIA (17 Eylül 2008). *Speech at Meeting of the Russian Security Council on Protecting Russia's National Interests in the Arctic*. <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/48304>.
- PRESIDENT OF RUSSIA. (5 Mart 2020). *Vladimir Putin Approved Basic Principles of State Policy in the Arctic*. Erişim Adresi: <http://atpu.ru/en/news/putin-approved-the-basics-of-state-policy-in-the-arctic/>.
- ROBERTS, K. (2010). Jets, Flags, and a New Cold War? Demystifying Russia's Arctic Intentions. *International Journal*, 65(4), 957-976.
- RUSSIA MARITIME STUDY INSTITUTE. (2015). *Military Doctrine of the Russian Federation*. Erişim Adresi: https://dnnlgwick.blob.core.windows.net/portals/0/NWCDepartments/Russia%20Maritime%20Studies%20Institute/Maritime%20Doctrine%20TransENGrus_FINAL.pdf?sr=b&si=DNNFileManagerPolicy&sig=fqZgUUVVRrKmSFNMOj%2FNaRNawUoRdhdpvFJj7%2FpAkM%3D.
- RYWKIN, M. (2015). Russia: An Adventure to Restore the Empire. *American Foreign Policy Interest*, 37, 95-99.
- SANCAK, K. (2019). Deniz Hukukuna İlişkin Temel Egemenlik Alanları Bağlamında Arktik'teki İhtilafı Alanlar ve Hukuki Durum. *International Journal of Economics and Administrative Studies*, (23), 17-34.
- SAVAŞ CAZALA, M. (2016). Rusya'dan Arktik Güvenliğine Bakışlar: Yeni Bir Soğuk Savaşı Tartışmak. *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları*, 10(21), 163-185.
- SHEA, N. (2019). A Thawing Arctic Heating up a New Cold War. *National Geographic*. Erişim Adresi: <https://www.nationalgeographic.com/adventure/2019/08/how-climate-change-is-setting-the-stage-for-the-new-arctic-cold-war-feature/>.
- SINGIL, N. (2020). Arktik Bölgesi'nin 1982 Tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi Çerçevesi'nde Değerlendirilmesi. *Public and Private International Law Bulletin*, 40(2), 1023-1051.
- SNOW, S. ve CORELL, D. S. (11 Mart 2020). On Major Arctic Military Exercise Canceled Over Coronavirus Fears. *Military Times*. Erişim Adresi: <https://www.militarytimes.com/flashpoints/2020/03/11/major-arctic-exercise-canceled-over-coronavirus-fears/>.
- TDK. (2021). Erişim Adresi <https://sozluk.gov.tr/>.
- THE ARCTIC INSTITUTE. *Russia*. Erişim Adresi: <https://www.thearcticinstitute.org/countries/russia/>.
- THE EMBASSY OF THE RUSSIAN FEDERATION TO THE UNITED KINGDOM OF GREAT BRITAIN AND NORTHERN IRELAND. (2014). *The Military Doctrine of the Russian Federation*. Erişim Adresi: <https://rusemb.org.uk/press/2029>.
- TRENIN, D. (2010). The Arctic: A Front for Cooperation not Competition. İçinde Dimitri Trenin ve Pavel K. Baev (Ed.) *The Arctic: A View From Moscow*, (ss. 3-12). Washington: Carnegie Endowment. Erişim Adresi: https://carnegieendowment.org/files/arctic_cooperation.pdf.
- UNITED NATIONS OCEANS & LAW OF THE SEA. (2020). *Chronological lists of Ratifications of, Accessions and Successions to the Convention and the Related Agreements*. Erişim Adresi: https://www.un.org/depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm.
- USGS. (2010). *Assessment of Undiscovered Oil and Gas Resources of the West Siberian Basin Province, Russia, 2010*. Erişim Adresi: <https://pubs.usgs.gov/fs/2011/3050/pdf/fs2011-3050.pdf>.
- VARDAR TUTAN, E. ve ARPALIER, S. (2020). Uluslararası İlişkilerde Yeni Rekabet Alanı Olarak Arktik. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 8(1), 21-59.
- WILHELMSEN, J., GJERDE, K. L. (2018). How the New Cold War Travelled North (Part I): Norwegian and Russian Narratives. *Norwegian Institute of International Affairs*, (14), 1-4, Erişim Adresi: <https://nupi.brage.unit.no/nupi-xmlui/handle/11250/2576536>.
- WOODY, C. (28 Ağustos 2018). Russia is getting ready for its biggest war games since the Cold War — a potential sign they're worried about NATO. *Business Insider*. Erişim Adresi: <https://www.businessinsider.com/russia-preps-for-vostok-2018-military-exercise-amid-tensions-with-nato-2018-8>.
- WORLD WILD LIFE. *How Big is the Arctic Ocean? And eight other Arctic facts*. Erişim Adresi: <https://www.worldwildlife.org/stories/how-big-is-the-arctic-ocean-and-eight-other-arctic-facts>.
- YILDIZ, G. ve ÇELİK, H. (2019). Yeni Bir Egemenlik Mücadelesi Alanı Olarak Arktika: ABD-Rusya Rekabeti. *Güvenlik Çalışmaları*

Dergisi, 21(1), 57-77.

YILMAZ, N. ve ÇİFTÇİ, A. (2013). Arktika Bölgesi'nin Siyasal Önemi ve Siyasal ve Hukuksal Statüsünün Karşılaştırmalı Değerlendirmesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (31), 1-16.